

شاخص فقر آبی؛ ابزاری کارآمد برای ارزیابی وضعیت منابع آبی جهان

مهدی رجبی هاشجین، کارشناس ارشد سازه‌های آبی - کارگروه آب کانون نهال آینده‌اندیشی*
داودرضا عرب، دکترای منابع آب - استادیار دانشگاه تهران - کارگروه آب کانون نهال آینده‌اندیشی.
شماره تلفن و نمابر: ۰۲۱-۴۴۹۹۰۴۲۷ پست الکترونیکی: Mehdihashjin@gmail.com

چکیده

با توجه به حساسیت خاص مدیریت و توسعه منابع آبی، تا به حال شاخص‌های مختلفی برای سنجش وضعیت منابع آبی کشورهای مختلف ارائه شده است که هر کدام دارای نقاط قوت و ضعف خاص خود می‌باشند. در این مقاله شاخص جدیدی با عنوان «شاخص فقر آبی» ارائه شده است که معیارهای گسترده‌تری از جمله سطح آموزش، اقتصاد، مصرف و سلامت جامعه را در بر می‌گیرد. این شاخص برای کشوری مانند ایران از آنجا اهمیت پیدا می‌نماید که دسترسی زمانی و مکانی به آب در آن بسیار متفاوت است و شاخص‌های ساده‌ای که در آنها منابع آب در دسترس بر تعداد جمعیت تقسیم می‌شود، چندان نشان دهنده واقعیت‌های موجود در زمینه وضعیت منابع آبی مناطق مختلف نیستند. مقدار شاخص فقر آبی ایران $60/3$ می‌باشد که در رتبه ۱۵۸م جهان قرار گرفته است و بر مبنای طبقه‌بندی CEH دارای فقر آبی متوسط می‌باشد. همچنین نتیجه محاسبه همبستگی بین شاخص فقر آبی و شاخص توسعه انسانی و شاخص فالکن مارک نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین شاخص فقر آبی با شاخص توسعه انسانی به مراتب بالاتر از ضریب همبستگی آن با شاخص فالکن مارک می‌باشد.

کلید واژه‌ها: شاخص، شاخص توسعه انسانی، شاخص فالکن مارک، شاخص فقر آبی.

۱. مقدمه

وجود آب برای زندگی حیاتی است و تامین آب کافی یک پیش‌نیاز بنیادی برای توسعه جوامع انسانی می‌باشد. بیسواس (۲۰۰۲) بیان می‌کند که، در حال حاضر مدیریت مناسب و کارآمد منابع آبی تبدیل به یک موضوع فراطخصصی و خارج از کنترل یک بخش خاص شده است و حصول اهداف بنیادی توسعه مانند: ریشه‌کنی فقر، توسعه عادلانه و حفاظت از محیط‌زیست بدون پرداختن دقیق به مساله مدیریت منابع آبی امری غیرممکن به نظر می‌رسد.

ادامه روند نامطلوب وضعیت منابع آبی در سطح جهان و پیش‌بینی تشدید وضعیت بحرانی در سال‌های آینده باعث شده است که محققین و نهادهای مختلف بین‌المللی شاخص‌های متفاوتی را برای سنجش وضعیت منابع آبی نقاط مختلف دنیا پیشنهاد کنند. در اکثر این شاخص‌ها بر روی منابع آبی موجود کشورها و مناطق مختلف دنیا تاکید شده است و از معیارهایی مانند سرانه آب و یا درصد تجدیدپذیر سالانه برای ارزیابی وضعیت کنونی و پیش‌بینی وضعیت آتی استفاده شده است. با توجه به اینکه به غیر از منابع آبی موجود، عوامل زیادی وجود دارند که بر وضعیت منابع آبی یک کشور یا یک منطقه تاثیر می‌گذارد، در سال‌های اخیر لزوم تدوین و ارائه شاخص‌های جدید جامع و چند بعدی برای ارزیابی